

Sprawozdanie z III Ogólnopolskiego Okrągłego Stołu EUIncSo „Społeczeństwo, władza, media: mowa nienawiści a inkluzja społeczna”

Aleksandra Szczerba-Zawada, *Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim*
ORCID ID: 0000-0001-7857-0554

Joanna Lubimow, *Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim*
ORCID ID: 0000-0002-4530-402X

W dniu 15 stycznia 2019 r. w Bibliotece Głównej Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim odbył się III Ogólnopolski Okrągły Stół EUIncSo „Społeczeństwo, władza, media: mowa nienawiści a inkluzja społeczna”¹. Konferencja była trzecią z cyklu corocznych debat poświęconych tematyce mowy nienawiści i przestępstw motywowanych uprzedzeniami, w ramach realizowanego w latach 2016-2019 na Wydziale Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim projektu Jean Monnet Module „Inclusive Society Building Through EU Studies: Human Rights Protection in the European Union”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków programu ERASMUS+.

Organizatorami konferencji byli: Wydział Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, Lubuska Młodzieżowa Akademia Bezpieczeństwa, Akademickie Centrum Studiów Niemcoznawczych i Europejskich AJP, Pracownia Etnopedagogiki przy ACBiR AJP we współpracy z Lambdą Warszawa, Polskie Towarzystwo Studiów Europejskich (PTSE) – Oddział Gorzowski, Polskie Stowarzyszenie Badań Wspólnoty Europejskiej (PECSA), Centre of Excellence at Warsaw School of Economics (CEWSE), Jean Monnet Chair „The changing perspective of the European integration process in the Multi-Speed European Union” oraz Jean Monnet Module „The European Union and the Contemporary International Migration Interdisciplinary Approach” (EUMIGRO).

Udział w debacie wzięli akademicy, praktycy i studenci reprezentujący: Uniwersytet Warszawski, Politechnikę Łódzką, Uniwersytet Szczeciński, Collegium Civitas, Uniwersy-

¹ Strona www EUIncSo <http://ajp.edu.pl/o-projekcie-euincso.html>; Facebook EUIncSo <https://www.facebook.com/EUIncSo/>

tet Zielonogórski, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Team Europe przy Przedstawicielstwie Komisji Europejskiej w Polsce, Prokuraturę Okręgową w Gorzowie Wielkopolskim, Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Z. Herberta w Gorzowie Wielkopolskim, Komendę Wojewódzką Policji w Gorzowie Wielkopolskim, stowarzyszenie Lambda Warszawa, Instytut Bezpieczeństwa Społecznego, Fundację CODEX, Zachodni Ośrodek Badań Społecznych i Ekonomicznych oraz Akademię im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie.

Patronat honorowy nad okrągłym stołem objęli JM Rektor Akademii im. Jakuba z Paradyża oraz Rzecznik Praw Obywatelskich RP.

Celem okrągłego stołu o randze konferencji ogólnopolskiej było stworzenie przestrzeni do wymiany poglądów i dobrych praktyk w zakresie zwalczania mowy nienawiści i nietolerancji oraz budowania inkluzywnego społeczeństwa opartego na niedyskryminacji. Brutalizacja języka w przestrzeni publicznej i prywatnej jest zjawiskiem rozpowszechnionym w państwach członkowskich UE, podobnie jak skorelowane z nią przemoc fizyczna i dyskryminacja². Ze względu na naturę dyskutowanego zjawiska – brak rozgraniczenia z wolnością wypowiedzi – oraz poważne konsekwencje, implikowane przekroczeniem tej granicy, w postaci przestępstw z nienawiści, poznanie jego przyczyn oraz mechanizmów przeciwdziałania i zwalczania wydaje się być jednym z najważniejszych zadań stojących przed organami władzy, mediami, społecznością akademicką oraz organizacjami pozarządowymi. Wyeliminowanie, a przynajmniej ograniczenie, mowy nienawiści jest przy tym istotne zarówno z punktu widzenia bezpieczeństwa prawnego jednostki, jak i całego społeczeństwa i wymaga wielopoziomowych i zróżnicowanych działań, w tym edukacyjnych.

Debatę otworzyli Prorektor ds. nauki Akademii im. Jakuba z Paradyża prof. dr hab. Paweł Leszczyński oraz Prodziekan ds. studenckich Wydziału Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim dr Katarzyna Samulska, którzy w imieniu organizatorów przywitani wszystkich uczestników konferencji. Obrady poprzedziła minuta ciszy ku czci tragicznie zmarłego Prezydenta Gdańska, Pawła Adamowicza.

Pierwszy panel, zatytułowany „Mowa nienawiści: kwestia prawna, problem społeczny czy fenomen medialny?“, moderowała prof. dr hab. Irena Machaj z Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Tę sesję otworzył prof. dr hab. Jerzy Leszkowicz-Baczyński z Uniwersytetu Zielonogórskiego, który w swym wystąpieniu zatytułowanym „Mowa nienawiści w Polsce: incydent czy reguła?” zarysował ogólny kontekst debaty, wyjaśniając przyczyny i konsekwencje mowy nienawiści w perspektywie socjologicznej.

² Wskazują na to najnowsze raporty Unii Europejskiej. Według *Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Being Black in the EU*, Luxembourg: Publications Office of the European Union 2018, s. 13-14, w ciągu 5 lat poprzedzających badanie – 30% respondentów doświadczyło prześladowania o podłożu rasistowskim, 5% zaś – przemocy motywowanej rasizmem (w roku poprzedzającym badanie było to odpowiednio 21% i 3%). Natomiast według raportu *Experiences and perceptions of antisemitism. Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*, Luxembourg: Publications Office of the European Union 2018, s. 60, 85% ankietowanych wskazało, że zjawisko antysemityzmu i rasizmu jest jednym z najbardziej palących problemów w państwach członkowskich UE, a 89% z nich – że jego przejawy w Internecie nasiliły się w ciągu ostatnich 5 lat.

Wystąpienie drugiego uczestnika panelu, prof. dra hab. Pawła Leszczyńskiego, dotyczyło wybranych przejawów mowy nienawiści w przestrzeni publicznej w kontekście konstytucyjnej wolności słowa. Zamykający tę sesję wystąpienie dr hab. Krzysztof Wasilewski (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wielkopolskim) analizował mowę nienawiści w mediach jako element dyskursu tożsamościowego. W drugiej części panelu dyskutanci odpowiadali na pytania publiczności dotyczące przyczyn mowy uprzedzeń i przestępstw z nienawiści, ich roli w budowaniu tożsamości oraz ich podobieństw do tego typu zjawisk występujących w przeszłości.

Panel drugi, zatytułowany „Władza a mowa nienawiści: dobre praktyki w budowaniu inkluzywnego społeczeństwa”, moderował dr Krzysztof Gorazdowski (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim). Dyskusja poświęcona została obowiązkom władz publicznych w zakresie przeciwdziałania przestępstwom motywowanym nienawiścią oraz włączenia społecznego. Teoretyczny przyczynek do dyskusji zaprezentowała dr hab. Edyta Pietrzak z Politechniki Łódzkiej, analizując proces różnicowania (*the proces of othering*) i mowę nienawiści w kontekście polityki różnorodności. Następnie obowiązki władz publicznych w zakresie przeciwdziałania i zwalczania mowy nienawiści w perspektywie prawa europejskiego i krajowego zilustrował pan Marcin Sośniak, naczelnik wydziału w Zespole Równego Traktowania w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich. Praktyczny aspekt realizacji tychże zobowiązań prok. Arleta Pechman z Prokuratury Okręgowej w Gorzowie Wielkopolskim, dzieląc się wnioskami z monitoringu postępowań prowadzonych w sprawach przestępstw popełnianych z pobudek rasistowskich, ksenofobicznych i nietolerancji, prowadzonego w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury 2004-2018 na przykładzie jednostek okręgu gorzowskiego. Ostatni dyskutant, pan Bogusław Stanisławski – ekspert Komisji Europejskiej, członek Team Europe przy Przedstawicielstwie Komisji Europejskiej w Polsce, zaprezentował działania UE na rzecz zwalczania mowy nienawiści, uprzedzeń i dyskryminacji. W dyskusji zwrócono uwagę na rolę wartości w budowaniu społeczeństwa opartego na zrozumieniu i otwartości na innych.

Panel trzeci, pt. „Cyberhejt: O hejcie w Internecie i innych mediach”, moderował Adam Oziewicz, redaktor naczelny portalu gorzow24.pl. W pierwszym wystąpieniu w tej sesji prof. dr hab. Beata Orłowska z Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim przedstawiła zagrożenia cyberprzemocą, na jakie narażone są dzieci w Internecie, szczególną uwagę zwracając na potrzebę edukacji, także równościowej, dzieci i dorosłych. Problematykę przemocy w Internecie kontynuował dr Konrad Burdziak z Uniwersytetu Szczecińskiego, ujmując cyberprzemoc jako potencjalną bezpośrednią przyczynę targnięcia się człowieka na własne życie w perspektywie prawa karnego. Wystąpienie dr Magdaleny El Ghamari (Collegium Civitas) poświęcone było wykorzystywaniu nowoczesnych środków przekazu jako (skutecznych) narzędzi radykalizacji. Nadkom. Rafał Parchimowicz z Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim zaprezentował natomiast Wydział ds. Walki z Cyberprzestępczością oraz instrumenty, oddane do jego dyspozycji w celu zwalczania przestępstw z nienawiści. Mająca miejsce w drugiej części panelu dyskusja koncentrowała się na postulowanych zmianach w prawie, które

podniosłyby efektywność walki z mową nienawiści w mediach, przede wszystkim w Internecie. Dużo uwagi poświęcono także problemowi wykorzystania Internetu w procesie radykalizacji, a także potrzebie przeciwdziałania temu zjawisku, mogącemu prowadzić do ekstremizmu i terroryzmu. Podkreślano także rolę moderatorów internetowych forów i administratorów stron internetowych w usuwaniu wpisów nawołujących do popełnienia przestępstw.

Moderatorką kolejnego panelu, zatytułowanego „Społeczeństwo obywatelskie przeciw dyskryminacji i nienawiści”, była dr Aleksandra Szczerba-Zawada z Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Biorący w nim udział prelegenci – przedstawiciele organizacji pozarządowych – dyskutowali na temat roli społeczeństwa obywatelskiego w zwalczaniu mowy nienawiści, dyskryminacji i wykluczenia społecznego. Dr Piotr Godzisz (Lambda Warszawa/Uniwersytet Warszawski) zwrócił uwagę na przeszkody w dostępie do sprawiedliwości dla osób LGBT pokrzywdzonych przemocą z nienawiści. Jarosław Urbański, z Zachodniego Ośrodka Badań Społecznych i Ekonomicznych oraz dr Tomasz Marcinkowski, (Zachodni Ośrodek Badań Społecznych i Ekonomicznych/Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim) na podstawie raportu z przeprowadzonego przez Ośrodek badania na temat mniejszości romskiej wskazywali na potrzebę racjonalizacji polityki społecznej. Zamykające wystąpienie pana Stanisława Czerczaka, reprezentującego Instytut Bezpieczeństwa Społecznego oraz Fundację Codex dotyczyło strategii EXIT – innowacyjnego instrumentu pomocy osobom z organizacji skrajnych.

Tradycyjnie już V panel w ramach okrągłego stołu EUIncSo był panelem studenckim, moderowanym przez mgr Joannę Lubimow (Akademia im. Jakuba z Paradyża). Udział w nim wzięło dwoje studentów Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Pani Katarzyna Komorowska podzieliła się swymi doświadczeniami w przeprowadzaniu szkoleń dla funkcjonariuszy policji z zakresu zapobiegania i zwalczania przestępstw z nienawiści. Wystąpienie pana Karola Pikausa, zatytułowane „Trybunał Konstytucyjny jako gwarant ochrony praw człowieka”, dotyczyło natomiast niezwykle aktualnego i ważnego zagadnienia instytucjonalnych gwarancji ochrony praw człowieka w Polsce realizowanych w postaci skargi konstytucyjnej. Dyskusja po wystąpieniach prelegentów koncentrowała się na skuteczności działań o charakterze miękkim – szkoleń, wykładów – w perspektywie zwalczania mowy nienawiści.

Panel VI, zatytułowany „Przeciwdziałanie dyskryminacji i przemocy – perspektywa interdyscyplinarna”, z udziałem pracowników naukowo-dydaktycznych Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim podzielony był na dwie części. Pierwsza z nich, moderowana przez dr Annę Chabasińską obejmowała wystąpienie dra Piotra Krzyżanowskiego pt. „Mniejszość muzulmańska w Polsce – separacja czy integracja?”, prelekcję dr Aleksandry Szczerby-Zawady poświęconą zakazowi dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe i etniczne jako instrumentowi unijnej polityki antyrasistowskiej oraz referat dra Waldemara Zakrzewskiego na temat mowy nienawiści jako źródła zagrożeń bezpieczeństwa. W części drugiej panelu, moderowanej przez dra Juliusza Sikorskiego, prelegenci dyskutowali kwestię mowy nienawiści w perspektywie

historycznej (wystąpienie dra Karola Siemaszki), obowiązków pracodawcy przeciwdziałania mowie nienawiści w miejscu pracy oraz konsekwencjach jego niewłaściwej realizacji (wystąpienie dra Sławomira Driczińskiego) oraz praw reprodukcyjnych (wystąpienie dr Bogny Wach). Zróżnicowany zakres pytań publiczności po wystąpieniach wszystkich prelegentów potwierdził wieloaspektowość problematyki mowy nienawiści, (nie)tolerancji i (nie)dyskryminacji.

Obrady podsumowała dr Katarzyna Samulska, dziękując uczestnikom za wniesienie niezwykle ciekawego i merytorycznego wkładu do dyskusji na temat zjawiska tak aktualnego jak mowa nienawiści i przestępstwa nią motywowane oraz dr Aleksandra Szczurba-Zawada, koordynatorka Jean Monnet Module EUIncSo, podkreślając, że trzecia już edycja okrągłego stołu potwierdziła znaczenie i aktualność poruszanej problematyki oraz tematyki przewodniej projektu, którego głównym zadaniem jest promowanie inkluzji społecznej i poszanowania praw człowieka przy wykorzystaniu różnych instrumentów, w tym studiów europejskich.